

“ O`TKIR HOSHIMOVNING “IKKI ESHIK ORASI ROMANIDA AYOL OBRAZLARI”

*Namangan shahar 5-sonli umumiy o`rta
ta`lim maktabi Ona tili va adabiyoti fani
o`qituvchisi **Abdullayeva Zunnura***

Shavkat qizi

E-mail: zunnuraabdullayeva14@gmail.com

ANNOTATSIYA: *Ushbu maqolada O`tkir Hoshimovning “Ikki eshik orasi” romanidagi ayol obrazlarining badiiy talqini tahlil qilinadi. Asarda ona, turmush o`rtoq, farzand misolidagi ayollar orqali o`zbek xalqining ma`naviy qadriyatlari, sabr-toqati, mehr-muhabbati va matonati yoritilgan. Shuningdek, urush va uning oqibatlari ayollar taqdiriga qanday ta`sir qilgani, ularni qanday hayot sinovlari girdobiga tashlab, sinovlar girdobidagi ruhiy kechinmalari hamda fazilatalari aks etgan.*

Maqolada yozuvchining ayol obrazlarini yaratishdagi mahorati va ularning asar g`oyaviy-badiiy mazmunini ochishdagi o`rni ilmiy-nazariy asosda yaratiladi.

**KALIT SO`ZLAR:** *O`tkir Hoshimov, ayol obrazi, badiiy talqin, ona timsoli, ma`naviy qadriyatlar, urush oqibatlari, sabr, xiyonat, insoniylik, o`zbek adabiyoti*

Аннотация: *В данной статье анализируется художественная интерпретация женских образов в романе Узткира Хашимова «Между двумя дверями». Через образы матери, жены и других женских персонажей писатель раскрывает духовные ценности узбекского народа, такие как терпение, доброта, сострадание, самоотверженность и верность. Особое внимание уделяется влиянию войны на судьбы женщин, их внутренним переживаниям, стойкости перед жизненными испытаниями и роли в сохранении семейных и нравственных ценностей. В статье также рассматривается художественное мастерство автора в создании женских*

образов и их значение в раскрытии идейно-художественного содержания произведения.

Ключевые слова: Узтқир Ҳашимов, «Между двумя дверями», женский образ, художественная интерпретация, образ матери, духовные ценности, последствия войны, терпение, гуманизм, узбекская литература.

Abstract: This article analyzes the artistic interpretation of female characters in O'tkir Hoshimov's novel *Between Two Doors (Ikki eshik orasi)*. Through the images of mothers, wives, and other female characters, the author reveals the spiritual values of the Uzbek people, including patience, kindness, compassion, devotion, and resilience. Particular attention is paid to the impact of war on women's lives, their emotional experiences, their strength in overcoming hardships, and their role in preserving family and moral values. The article also examines the writer's artistic mastery in creating female characters and their significance in conveying the ideological and artistic essence of the novel.

Keywords: O'tkir Hoshimov, *Between Two Doors (Ikki eshik orasi)*, female characters, artistic interpretation, mother figure, spiritual values, consequences of war, patience, compassion, humanism, Uzbek literature.

KIRISH

“Rost bilan yolgʻonning oʻrtasi-toʻrt enlik”, degan gap bor. Qiziq, nega endi oz emas, koʻp emas, toʻrt enlik? Gap shundaki, koʻz bilan quloqning orasi- toʻrt enlik ekan. Eshitganiga emas, koʻrganiga ishon... Maqsad shu.

Oʻzbek adabiyotida inson qalbi, milliy qadriyatlar va jamiyat hayotini chuqur badiiy talqin etgan ijodkorlar orasida Oʻtkir Hoshimov alohida oʻrin tutadi. Uning asarlarida inson taqdiri, mehr-oqibat, vatanparvarlik, oilaviy munosatlar hamda maʼnaviy-axloqiy qadriyatlar hayotiy voqealar asosida yuksak badiiy mahorat bilan tasvirlangan. Adibning “Ikki eshik orasi” romani ham ana shunday yuksak badiiy va gʻoyaviy ahamiyatga ega asarlaridan ega asarlardan biri boʻlib, unda urush va urushdan keying davr voqealari, insonlarning murakkab taqdiri hamda turli xarakterdagi qahramonlar yorqin aks etgan.

Roman qahramonlari orasida ayollar obrazlari alohida ahamiyat kasb etadi. Asarda ona,rafiqa, qiz va kelin timsollar orqali o`zbek ayollarining matonati, sabr-qanoati, chidam- bardoshi haqida so`z boradi.

Albatta, oilada ayollar faqat uy bekasi emas, jamiyatning tayanchi sifatida ham gavdalanadi. Urush yillarida erkaklarning frontga ketishi tufayli barcha og`irlik ayollar zimmasiga tushadi. Ular farzandlarini voyaga yetkazish bilan bir qatorda, uy-ro`zg`or tutishlari,mehnat qilishlari hamda front ortida xizmat qilishlari zarur bo`lgan. Xattoki erkaklar qilshi kerak bo`lgan og`ir yumushlar (traktor haydash, yer ag`darish, omoch qilish, uy ta`mirlash kabi)ni bajarishga sharoit taqozo etgan. Mehnat bir yonda qolib farzandini, turmush o`rtog`ini, aka-ukasini sabr va matonat ila kutish eng og`iri edi.

1941-yilning 15-oktabriga qadar bo`lgan vaqtda 800 nafar xotin-qiz “frontga ketgan yigitlarning o`rnini olishi kerak” degan chaqiriq bilan chiqdi. Albatta urush faqat erkaklarni emas ayollarni ham chetlab o`tmadi. Urushning dastlabki yillarida qatnashmoqchi bo`lganlar 1735 ta bo`lgan bo`lsa ularning 423 nafari xotin-qizlar edi. Sobira Majidova, Maryam Yusupova,Po`latoy Qodirova, Muqaddam Ashrapova, Xosiyat Halimova, Zebo G`aniyeva Anvara Muharramova kabi o`zbekning mard ayollari urush o`choqlarida mardonavor xizmat qilishdi. Front ortida esa SSSR xalq artisti Tamaraxonim rahbarligida o`zbek filarmoniyasining chiqishi muntazam davom etti.

Darhaqiqat, urush frontlarida ona yurtning ozodligini, kuchli va makkor dushmanga bermaslik uchun qonli urushda o`zbek ayollariga xos qahramonlil va botirlik bilan yo qurol yo ketmon olib frontda xizmat qilib o`zlarini namoyon ettilar. Vaholanki, o`zbek xalqi ayollari butun kuch va shijoatini, bor imkoniyatlarini aziz va jonajon vatanni himoya qilishga sarfladilar.

Demak, O`tkir Hoshimovning “Ikki eshik orasi” romanida ana shunday o`zbek ayollarining o`zaro mehr- oqibat, hamjihatlik va insonparvarlik, fazilatleri bilan ajralib turishi, qiyinchiliklarga qaramay, umidini yo`qotmasliklari, oilani

asrash, sadoqati, farzandiga to'g'ri tarbiya berishini umrining mazmuni sifatida belgilashdi.

Muallif ayol ruhiyatini tabiiy va hayotiy tasvirlaydi. Ularning quvonchi, dardi, orzu-armonlari, intilishlari va ichki kechinmalarini samimiy ifodalagan. Ayniqsa, ona obrazi orqali mehr- muhabbatni to'ldirantiradi.

ASOSIY QISM

Asardagi ayrim ayollar obrazlariga nazar solsak:

QORA AMMA: Romanda yosh Muzaffar tili bilan u *"koptokka o'xshagan, kichkina, dum-dumaloq, yozda ham qora nimcha kiyib yuradigan"* ayol sifatida tasvirlanadi. Shuning uchun ham uni hamma „Qora amma“ deb ataydi. Qora ammaning hayoti cheksiz judoliklardan iborat. U ketma-ket olti nafar farzandini tuproqqa beradi. tuproqqa beradi. Hudodan tilab olgani, yer-u ko'kka ishonmay katta qilgan o'g'li Kimsanni esa Ikkinchi Jahon urushi boshlangach el-yurt ishi deb urushga jo'natishga majbur bo'ladi. U bag'rikeng, sodda edi. Hech kimga yomonlik istamagan va yeti uxlab tushida ko'rmagan yetim qiz-Robiyani katta qilib, unga chin ma'noda onalik qila olgan- mushtipar ona edi. Qalbi yig'lab tursada kichkintoy Muzaffar va ukasi Shomurodni o'ylab" asrandi qizi " o'z o'g'lining suyuklisi Robiyani ukasiga nikohladi. Bir tarafdin farzand dog'I bir tarafdin bir yostiqa bosh qo'ygan "Duma" ning o'limi Qora ammani bir zumda qaritib qo'ydi.

"Badanim qizib boryapti-yu o'zim qaltirayman. Zakunchining ertalab aytgan gapi qulog'imdan ketmaydi. "Xoinlar! Hammangni peshonangdan otish kerak!" Nahot mening o'g'lim, yakka-yu yagonam Kimsanim xoin bo'lsa! Ishonmaymay, yuragim sezib turibdi. O'g'lim xoinmas, o'lgan ham emas. Oqsoqol rost aytadi, sog'-salomat. Anavi... oti nimaydi, partizanlarga qo'shilib ketgan... Unaqa bo'lsa Zakunchi nimaga bunaqa dedi? Uyam axir zakunni biladi, Oqsoqoldan yaxshiroq biladi. Xudo ko'rsatmasin, rostan ham..." Qora ammaning Kimsanning bedarak yo'qolganligi habarini eshitganidagi kayfiyati, albatta o'zbek ayollariga hos soddaligi sezilib turadi.

ROBIYA: Asar bosh qahramonlaridan biri bo'lgan Robiya obrazining harakteri, ichki dunyosi, qaror qabul qilishi, hayotiy sinovlarga bardosh berishiga qarab uni "sinovlarda toblangan gul" desak mubolag'a bo'lmaydi. Chunki onasidan erta ayrilgan Robiya 8 yoshga yetar yetmas otasidan ham ayrildi. Otasini "millatchi, xalq dushmani" sifatida olib ketishdi va qaytib kelmadi. Taqdir taqazosi bilan u tanimagan insonlarini ota-ona dedi, begonalar orasida qoldi. Robiya- kuchli ichki dunyoga ega, sezgir va o'z qarorlarini ongli ravishda qabul qila oladigan ayoldir. U o'zining hayotiy tajribalari orqali kuchli iroda va matonat ko'rsatdi. Robiya kitobxonda hamdardlik uyg'otadigan, lekin mustaqil va qat'iyatli qahramon sifatida namoyon bo'ladi. U o'z oilasi va jamiyati bilan bog'liq masalalarda mas'uliyatni his qiladi, lekin o'z shaxshiy his- tuyg'ularini ham yo'qotmaydi. Emotsional boylik va dramatizim Robiya obrazining badiiy talqinida muallif emotsional dramatizmga kata e'tabor beradi. U sevgi, qayg'u, umid va xiyonat kabi hissiyotlar orqali o'z xarakterini ochadi. Robiya qahramoni o'z qarorlariga mas'uliyat bilan yondashadi va hayot sinovlariga tik qaray oladi.

RA'NO: "Dunyoda hadiksirab yashashdan ortiq azob yo'q ekan. G'oyo boshingda birov qilich ko'tarib turgandek, sen bo'lsang har lahzada o'sha qilich bo'yniga tushishini kutayotgandek. Bora- bora shunaqangi joningdan to'yib ketasanki, qilich taningni boshingdan tezroq judo qilishiga orzumand bo'lib qolasan. Nima bo'lganda ham hadik azobidan qutulsam, bir cho'qib, atrofga ming alanglagan qarg'adek ayanchli ahvoldan xalos bo'lsam deysan".

Romandagi eng ishonuvchan, sodda qalb sohibi. To'g'ri u xiyonat ko'chasiga kirdi. Shomurodga, suyuklisiga, xiyonat qildi. Nima uchun? Qalbi faqat sevgi ila yashaydigan ayollar turiga kirardi u, bunda na sadoqat bor, na vafo. Umar zakunchini ko'rgan odamlar ikki chaqirim naridan turib qochardi, lekin Ra'no ana shu daxshatli inson ko'nglini zabt etti. Asarda uni go'zal, bir ko'rgan kishini o'ziga mahliyo etib qo'yadigan ayol deb ta'riflaydi, yozuvchi. Darhaqiqat, Ra'no go'zal ammo shu go'zallik ortida yashirilgan nafsning quli edi. Umar zakunchi Ra'noni sevarmidi? Yo'q, aslo. U ham nafsini yengolmagan, uch ayol bilan ham turmushi

bo'lmagan, faqat o'zini va obro'sini o'ylagan manqurt edi holos. Xo'sh, nega Ra'no bu botqoqqa botti? Chunki u mehrga muhtoj, o'zi qilayotgan ishini keyinroq anglab yetadigan, ayol edi. Ra'noning taqdiri bu yo'sinda, yolg'izlik, gunohkorlik bilan tugashiga sabab bo'ldi.

FOTIMA VA ZUHRA-Romandagi eng sof qalbli ayollar. Ikkisining ham boshiga birdek g'am: bevalik g'ami tushgan. Bu g'amga javoban dalada erlarining ishini- traktorchilik qilishga rozi bo'lgan ayollar. Fotima hazilni tushungan ayol bo'lsa Zuhra sho'x va quvnoq, jo'rta gapirilgan gapni ham hazm qilolmay urushib yuboradigan qizishimli edi. Ammo buning ortidan katta qayg'u- farzandsizlik yotardi. Qanchalik yashirmasin uning ko'zlaridan bilinib turardi. Balki bularning qaynonasi bekorga faqat Zuhrani mahtamas, ko'ngli o'ksimasin desa ajabmas.

BASHOR OPA- Asarda o'zining qo'rsligi, erkakshodaligi, bir ishni boshlaganda erkaklarda hukum chiqaruvchi ayol obrazi. Turmush qurmagan, sevimagan, sevmagan. Umrini dala ishlariyu, o'zgalar g'am- tashvishiga bag'ishlagan o'zbek ayoli.

MUNAVVAR-Suyuklisi o'z akasi bo'lib chiqqan, gunohsiz oshiq. "Ikki eshik orasi" romanidagi Munavvar — urushdan keyingi murakkab davr yoshlari va Muzaffarning taqdiri, pok muhabbati hamda ruhiy silsilalari bilan bog'liq asosiy obrazlardan biridir. U asarda insoniylik, sadoqat va fojiali hayotiy yo'llar timsoli sifatida namoyon bo'ladi. Urush fojialari nafaqat urush yillarida balki undan keying avlod taqdiriga ham sezilarli ta'sir qilganini Munavvar obrazi orqali bilishimiz mumkin. Taqdir zarbalari Munavvarni o'z joniga qasd qilishgacha olib boradi. U o'z hikoyasini so'ngida bu ish naqadar og'ir gunohligini his qildi, ammo, kech bo'lgan edi.: Oh! Bo'lmayapti! Kerakmas! Qusaman! O'rnimdan turib olsam bas. Iye, nega qo'lim qimirlamaydi? Oyog'im ham karaxt-ku! Bundan chiqdi... Yo'q, turishim kerak! Qo'rqib ketyapman. Havo yetishmayapti.

XULOSA

Asarda insonlar taqdiri va inson umrining murakkabligini mahorat bilan tasvirlangan. Adib, birinchi navbatda, tinchlikka rahna solgan urushni tilga oladi.

Ayniqsa, urush voqeligining har bir ota-ona qalbini jarohatlagani, ko'ngillariga ozor yetkazgani romanning umuminsoniy pafosini tashkil etadi. Adib qalamga olgan obrazlari oddiy odamlarning fazilatlarini – mardligi, matonati, vatanparvarligi va sabr-bardoshi haqida so'zlaydi. Tajribali yozuvchi roman hodisalarini teran o'rgangani uchun har bir epizod o'quvchini qalbiga jiddiy ta'sir qiladi. Asarda tasvirlangan hayot manzaralari, insonlararo munosabatlar shuningdek, yozuvchining o'ziga xos badiiy uslubi juda tabiiy hamda samimiyligi bilan ajralib turadi. Yetti qism, qirq yetti bobdan tarkib topgan roman kompozitsion qurilishi jihatidan ham o'ziga xosligi bilan ajralib turadi^[2]. Undagi voqea-hodisalar bayonida qatnashgan to'qqizta personaj hikoyalarini adib bir-biriga ustalik bilan bog'lagan. Asarda insonlar taqdiri va inson umrining murakkabligini mahorat bilan tasvirlangan. Adib, birinchi navbatda, tinchlikka rahna solgan urushni tilga oladi. Ayniqsa, urush voqeligining har bir ota-ona qalbini jarohatlagani, ko'ngillariga ozor yetkazgani romanning umuminsoniy pafosini tashkil etadi. Adib qalamga olgan obrazlari oddiy odamlarning fazilatlarini – mardligi, matonati, vatanparvarligi va sabr-bardoshi haqida so'zlaydi. Tajribali yozuvchi roman hodisalarini teran o'rgangani uchun har bir epizod o'quvchini qalbiga jiddiy ta'sir qiladi. Asarda tasvirlangan hayot manzaralari, insonlararo munosabatlar shuningdek, yozuvchining o'ziga xos badiiy uslubi juda tabiiy hamda samimiyligi bilan ajralib turadi. Yetti qism, qirq yetti bobdan tarkib topgan roman kompozitsion qurilishi jihatidan ham o'ziga xosligi bilan ajralib turadi^[2]. Undagi voqea-hodisalar bayonida qatnashgan to'qqizta personaj hikoyalarini adib bir-biriga ustalik bilan bog'lagan.

O'tkir Hoshimov o'z romani haqida va shu orqali dilidagi so'zlarni ham aytib o'tgan: „Rost bilan yolg'onning o'rtasi — to'rt enlik“, degan gap bor. Qiziq, nega endi oz emas, ko'p emas, to'rt enlik? Gap shundaki, ko'z bilan quloqning orasi — to'rt enlik ekan. Eshitganingga emas, ko'rganingga ishon ... Maqsad — shu. Bu kitobdagi ko'p odamlarni o'zim ko'rganman. Ko'plari bilan gaplashganman. Ba'zilarining o'zi bilan, ba'zilarining ... ruhi bilan ... Ba'zilarini nimani gapirgan bo'lsa, shuni qog'ozga tushirdim. Ba'zilarini nima gapirganini emas, nima o'ylaganini

yo'zishga majbur bo'ldim. (Nachora, hamma rost gapiravermaydi. Ammo yolg'on gapirayotgan odam ham ichida, baribir rostini o'ylaydi.) Xullas, bu savdolar ko'p yillar davomida ko'p kishilarning boshidan kechgan. Ular ustidan hukm chiqarish — sizlarga havola ... Tilimning uchida turgan yana bir andishani aytmasam bo'lmaydi. Ehtimol, siz bu kitobda foje ko'payibroq ketmadimikin, degan xayolga borarsiz. Nachora, avvalo hayot — nuqul bayramdan iborat emas. Urush esa o'yin emas. Ikkinchi jahon urushi ellik million odamning uvoliga qoldi. Shundan yigirma millioni bizning odamlar edi. Eng aziz, eng asl kishilarimiz. Qolaversa, urush faqat okopdagi jangchilarning joniga chang solib qolmadi. Minglab chaqirim naridagi odamlarni ham sinovdan o'tkazdi. Mushkul damlarda iymonini, insonligini saqlab qolgan ota-onalarimiz, aka-opalarimizning hayoti bugungi zamonda bizga o'rnak bo'lsa ne ajab!

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Hoshimov O'. Ikki eshik orasi : roman. — Toshkent, 2013.
2. Hoshimov O'. Sakkizinchi mo'jiza. — Toshkent, 2009.
3. Boltaboyev H. El sevgan adib. — Toshkent, 2011.
4. Dusenboyev O. "Ikki eshik orasi" romani haqida maqola.
5. Sharafiddinov O. "Ikki eshik orasi" romani haqida maqola.
6. Ahmad Said. "Ikki eshik orasi" romani haqida maqola.
7. Холикова Н. Ўзбек мумтоз адабиётида хотин-қизлар образининг бадий тадрижи (Ширин образи мисолида) Academic research in educational sciences. — 2020. — №3.
8. Kholikova N. D. The genesis and poetic evolution of character Shirin. Alisher Navoi and the XXI century. — 2020. V